порушенням звичних життєвих стратегій та необхідністю адаптації до нових соціальних умов [2].

Отже, примусове переселення внаслідок Чорнобильської катастрофи є вагомим етногеографічним феноменом, що відображає складні процеси трансформації простору, культури та ідентичності. Його осмислення сприяє глибшому розумінню взаємозв'язку між людиною і територією, а також ролі культурної спадщини у збереженні соціальної цілісності в умовах кризових змін.

Список літератури:

1. «Сказали: рятуйте дітей, шукайте куди виїхати»: історія переселенки з Чорнобильської зони, яка живе на Кіровоградщині. URL : https://suspilne.media/_kropyvnytskiy/732949-skazali-ratujte-ditej-sukajte-kudi-viihati-istoria-pereselenki-z-cor№bilskoi-zoni-aka-zive-na-kirovogradsini/

2. Чорнобиль. «Жива» зона відчуження. URL : https://tsdaea.archives.gov.ua/Publications/2024/chor№byl/

УДК 316.7:7:94(477)

СУЧАСНЕ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ ТРАГЕДІЇ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ ТА МИСТЕЦТВА (НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ ЗАХОДІВ ОСВІТНЬОГО ВОЛОНТЕРСЬКОГО ПРОЄКТУ «ПАТРІОТИЧНІ Й НЕБАЙДУЖІ»)

Сеньовська Н. Л., Скуратко Т. М.
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
E-mail: ipp56@tnpu.edu.ua; tanyabidov@gmail.com

Чорнобильська катастрофа поки що вважається найстрашнішим цивільним ядерним інцидентом у світі. Однак, сьогодні Україні загрожує не менш страшне випробування: потенційний вибух Запорізької АЕС, котра зараз знаходиться під контролем російських окупантів. Саме тому в контексті обговорення російсько-української війни XXI століття, її потенційних та реальних проблем так важливо не забувати про досвід Чорнобиля й уживати всіляких заходів, щоби уникнути

нової біди.

Трагічний досвід українців після вибуху на Чорнобильській АЕС 26 квітня 1986 року був багатогранно переосмислений у мистецтві. І використання цих набутків дають можливість зробити відповідну виховну роботу цікавішою для дітей та молоді, полегшити сприйняття складної інформації. Для виховної роботи такого типу доцільно використовувати лекцію-презентацію. Такі форми виховання уже чотири роки активно застосовує команда освітнього волонтерського проєкту «Патріотичні й небайдужі» [1] (м. Тернопіль).

Загальновідомо, що лекція передбачає «логічно завершену, науково обґрунтовану і систематизовану подачу окремого питання, теми або розділу, ілюстрованого наочністю чи демонстрацією» [3, с. 118]. Розроблені командою «Патріотичні й небайдужі» лекції-презентації характеризуються використанням значної кількості відео-аудіо-візуальних матеріалів, котрі не просто ілюструють мовлення спікера, а є частиною змістового наповнення (конкретизують, деталізують, доповнюють ним сказане). Таким чином, великий об'єм методично опрацьованої, чітко систематизованої й концентрованої інформації «фільтрується» доказовістю й аргументованістю суджень, «освітлюється» достатньою кількістю фактів, аргументів, прикладів, текстів чи документів, які підтверджують основні тези доповіді. Відбувається також активізація пізнавальної діяльності слухачів, створюється створення доброзичлива атмосфера й встановлюється контакт з аудиторією та ефективний зворотній зв'язок. За таких умов використання різноманітних засобів наочності є педагогічно доцільним. Отже, «лекція-презентація є інноваційною формою патріотичного виховання, яка дає можливість ефективно впливати на погляди й переконання дітей та молоді, формувати у них почуття обов'язку та відповідальності перед своєю Батьківщиною, захоплення її красою та силою її неймовірних громадян» [2, с. 263]. Ще однією перевагою лекції-презентації є можливість її легкого поєднання із іншими видами діяльності в межах одного заходу.

Присвячена темі Чорнобильської катастрофи лекція-презентація команди освітнього волонтерського проєкту «Патріотичні й небайдужі» носить назву «Чорнобиль їх не

навчив» і передбачає не тільки розкриття мистецької інтерпретації надскладного досвіду нашого народу після вибуху на Чорнобильській АЕС, але й проводить паралелі з нинішніми ядерними загрозами, перед котрими опинилася Україна внаслідок російської агресії.

Ця лекція-презентація була розроблена у першому півріччі 2024 року й успішно апробована:

1. Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, факультет філології і журналістики (29–30. 04.2024) https://www.facebook.com/share/p/s7gkP4v44CpBe37t/
2. Тернопільський національний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського, фармацевтичний факультет (3.05.2025) https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=1222300792041958 2 1&id=61555874657142&rdid=0cOtcgAxxCSkhJP7
3. Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, факультет філології і журналістики; (8. 05.2024) https://www.facebook.com/share/p/12Lo65qPdA6/

Були передбачені такі питання для обговорення:

1. Аварія на Чорнобильській АЕС;
2. Чорнобильська література;
3. Чорнобиль в кіно і серіалах;
4. Музика катастрофи;
5. Відеоігри про Чорнобиль;
6. Образотворче мистецтво та локальні мистецькі проєкти;
7. Чорнобильська катастрофа і повномасштабне вторгнення росіян.

Як випливає з плану, слухачі мали можливість почути про літературні твори (Іван Драч − «Чорнобильська Мадонна»;

Володимир Яворівський – «Марія з полином у кінці століття»; Іван Шамякін – «Зла Зірка»; Юрій Щербак – «Чорнобиль»; Ендрю Лізербарроу – «Чорнобиль 01:23:40»; Світлана Алексієвич – «Чорнобильська молитва»; Анатолій Демський – «Чорнобильський роман»; Адам Гіггінботам – «Чорнобиль. Історія катастрофи» та ін.), фільми («Дзвін Чорнобиля», «Розпад», «Двері», «Аврора», «Земля забуття», «У суботу», «Метелики», «Брама», «Заборонена зона», «Чорнобиль», «Чорнобильські бабусі» та ін.), музичні твори (Мікаел Таріверділєв – симфонія з двох частин «Зона», «Quo

vadis?»; Лариса Кузьменко − фортепіанна п'єса «In Memoriam: жертвам Чорнобиля»; Олександр Яковчук – «Симфонія № 1 – Чорнобиль»; Кузьма «Скрябін» − пісня «Чорнобиль форева»; композитори Роман Григорів та Ілля Разумейко − опера «Чорнобильдорф» та ін.); відеоігри («STALKER: Тіні Чорнобиля», «STALKER: Чисте небо», «STALKER: Поклик Прип'яті» та ін.); картини (Віктор Барабанцев – «Чорнобильська Мадонна»; Микола Бідняк – «Чорнобильська Богоматір»; Іван Марчук – «Чорнобильська Мадонна» та ін.) та глобальні мистецькі проєкти (артінсталяція «Артефакт»).

Та частина лекції-презентації, яка присвячена подіям 2022 року, починається від згадки про есей Оксани Забужко «Планета Полин», переклад якого привернув до України увагу світових діячів мистецтва якраз напередодні повномасштабного вторгнення. Потім слухачі мали можливість ознайомитися із численними мемами, присвяченими перебуванню російських солдатів у досі радіоактивному Рудому лісі та переглянути фрагменти анімованої патріотичної казки Дари Корній «Про рудого лиса з Рудого лісу», у якій йдеться про те, як сама природа покарала загарбників.

На завершення пропонувалося обговорити інформацію, почуту на лекції-презентації і зробити спільний висновок, що знати власну історію не просто важливо, а необхідно задля кращого майбутнього.

Отже, від вибуху четвертого енергоблока Чорнобильської атомної електростанції вже минуло 40 років, а наслідки відчуваються в Україні та світі досі. Сьогодні загроза атомної катастрофи знову актуальна, як ніколи, тому про це потрібно проговорювати зі здобувачами освіти різних рівнів, адже саме вони в майбутньому мають докласти усіх зусиль, щоб трагедія Чорнобиля ніколи не повторилася. У цьому контексті діяльність команди освітнього волонтерського проєкту «Патріотичні й небайдужі» є надважливою.

Список літератури:

1. Патріотичні й небайдужі. Офіційна сторінка. URL: https://www.facebook.com/profile.php?id=61555874657142

2. Сеньовська Н., Скуратко Т., Нестайко І. Лекція-презентація як форма патріотичного виховання (на матеріалі

роботи освітнього волонтерського проєкту «Патріотичні й небайдужі»). Актуальні питання гуманітарних наук: / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря]. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 79. Том 2. 304 с. С. 261−272. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/79_2024/part_2/42.pdf

3. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Тернопіль : Богдан, 2003. 192 с.

УДК 821.161.2-1:504.5

«НЕСЕ СИВА ЧОРНОБИЛЬСЬКА МАТИ ЦЮ ПЛАНЕТУ…»: ХУДОЖНЄ ОСМИСЛЕННЯ ТРАГЕДІЇ ЧОРНОБИЛЯ У МОЗАЇЧНІЙ ПОЕМІ ІВАНА ДРАЧА «ЧОРНОБИЛЬСЬКА МАДОННА»

Скуратко Т. М.
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
E-mail: tanyabidov@gmail.com

Трагедія Чорнобиля лягла в основу витворення нового культурного феномену – творчого переосмислення найбільшої в історії людства техногенної катастрофи (література: Іван Драч «Чорнобильська Мадонна», Дмитро Павличко «На Чорнобиль журавлі летіли», Ліна Костенко «Жоржини на чорнобильській дорозі», «Загидили ліси і землю занедбали», «Атомний Вій опустив бетонні повіки», «На березі Прип'яті спить сатана…», Володимир Яворівський «Марія з полином у кінці століття», Борис Олійник «Сім», «Крик Чорнобиля», «Дорога на Чорнобиль», Світлана Йовенко «Вибух», Юрій Тарнавський «Урана», Микола Луків «Сади цвітуть під небесами», Юрій Іздрик «Воццек», Євген Гуцало «Діти Чорнобиля», Іван Шамякін «Зла Зірка», Юрій Щербак «Чорнобиль», Володимир Шовкошитний «Чорнобиль: Я бачив», Віталій Микульський «Доля, обпалена Чорнобилем», Володимир Матвієнко «Монолог у дорозі з Чорнобиля. Пекло», Надія Мельник «Рідні береги: Поезії та оповідання», Леонід Горлач «Зона», Ендрю Лізербарроу «Чорнобиль 01:23:40», Світлана Алексієвич «Чорнобильська молитва. Хроніка майбутнього», Анатолій